

HON ÉS KÜLFÖLD.

ALAPÍTÁ'S SZERKESZTI

SZILÁGYI FERENCZ, professor.

— MÁSODIK ESZTENDÓ. —

Első Félév. Kolozsvár. Kedden, Martius 22-n. 1842. 22k 23-k szám.

Tartalom: Kalataszeg vázolata. Magyar régiség. Angol gőzösök.

Kalataszeg vázolata.

Kalataszeg, Erdély nyugoti szélén ns. Kolozsmegyének azon vidéke, melynek vizei a Sebes-Körözsbe Nagy-Almásra feljül az Almás vizébe, Kis-Kapuson feljül a Kapus nevű patakba szakadnak. Ez a tájék a szomszéd vidékeknél sokkal magosabban fekszik, és ha Zentelke s Marothlaka közötti terén feljülemelkedett hegyeit és bérceit felületéről elképzeljük, formája *hegytér* leend.

Tengerfeletti magosságáról, tudalmi pontossággal nem szólhatunk, mert adataink nincsenek: de hozzávetőleg feltehetni, hogy Zentelke, mely Kalataszegnek szinte közepén fekszik, 50 öllel magosabban áll Kolozsvárnál, melynek tengerfeletti helyhezete $158^{\circ} 1' 11''$ lenne.

Hegyei és bércei.

Hazánk egyik orias hegye a Vlegyásza, nyugotdél felőli szélei felett emelkedik sokkal fennebb az erdők vonalánál, és így: tengerfeletti magassága 900 ölnél sokkal több, mert hazánkban ezen magosság körül szünik meg az erdők tenyészése.

Kalata v. Felső-Mogura. Ez egy kitűnő hegy fenyő- és bikkerdőkkel bémöre Kalata-Ujfalu és Meregjó felett, és adja nevét Kalataszegnek, a belőle eredő Kalata-vizének, és hideg szelének.

Horácza, Zentelkével átalellenben, mely a megötte álló Vlegyásza erdős részeit elfedezi és olyan nézetcsalódást idéz-elé, mint ha a Vlegyásza tetéje felhő volna.

Maroth hegye, oláhul Mogure Maloki, a b. hunyad-feketetői postaut mellett, mely a Magyarországról jövők elől Kalataszeg felsőbb részeit elzárja.

Gereben, a Pajk vagy Zsidóvári út felett, az Almás kútfejei körül.

Kalataszegnek nagyobb részét bércek kerítik váridomulag, melyek a Vlegyászából és Gerebenből erednek. Ezeknek főgerinczi egyesülnek egymással Gyerő-Vásárhely és Körözs között; Magyarország felől pedig a Sebes-körözs kaput nyitott rajtok. Várberczének külső oldalában, mint külváros fekszenek azon helységek, melyeknek vizei az Almásba és Kapusba szakadnak.

Várberczén az említett hegyek és még többek, bástyái az elemi viharok ellen, melyek magas helyzetében sokszor ostromolják. Ezekből bérzágok lejtnek-le kebelébe, és idomítják vizeinek völgyeit.

A Vlegyászából két vad bérce vonul-le a S. Körözs mellé, e közül az alsónak vízválasztó vonala—éle—tészi a Magyar és Erdélyország közötti határvonalat.

Kalata hegyéről jön-le a harmadik, Sebesvára felé, melynek gerinczén áll a regényes Horácza.

Ismét a' Kalata hegyéről kanyarul-le a' negyedik ág, ennek utolsó kupja a' Marothhegye, és ez Kalataszegnek szelidebb égaljú részét kettéhasítja. Ennek közepetájatt van egy elkülönített magas domb, a' *Csillaghegy* vagy *Jézus dombja*, melynek tetején hajdan kápolna volt, hova a' reformatio előtt bucsúra jártak Kalataszeg hívei. Ha az utazó erre felhág, fáradságának festői nézetek leendenek jutalmai. Ezt, minthogy irásunk sorában többször is említenui fogjuk, nevezzük: *Jézus bérce*nek.

Folyóvizei.

A' Sebes-Körözs, mely ered Körözs-fő nevű falunál, és a' b. hunyad feketetői postaút mellett kifoly Magyarországra.

Kalata, ered hasonló nevű hegyből, 's Jézus bérce és Horaicza bérce között kanyarogva siet Maroth hegye alá, hol egyesül a Körözszel.

Szekejó vagy Szekujó ez is a' Kalata hegyének oldalából ered, 's a' Vlegyászából több patakokat magába vévén tutajozhatóvá, Sebesváron alól béomlik a' Körözsbe 's azt is tutajozhatóvá teszi.

Sebes vagy Drogán, kútfeje ennek a' Vlegyászában van, és bézuhan a' Körözsbe.

Föld- és ásványtani tárgyai.

Földész—geologus—és ásványtudós—mineralogus—élvezetét találhatja e' kis tájék földalkatának vizsgálatában; szálljunk-le tehát kevés ideig ennek földalatti vidékeibe.

A' Vlegyásza és főbércei, a' Kalata, Horaicza, Gereben és Maroth hegye ösképelődésök*) 's tömegeik csillám- és ösagyagpalából idomulva, melyeket szömveg—Granit—zöldlebiborla—Grünsteinporfir—émeltekel-hegyeké, és oly erőhatalommal, hogy néhol felemeltetett vastag rétegeiket—Schichte—keresztültörték, vagy pedig helyökből félre taszították. Marothhegyétől—kizárólag—le Kis-Sebesig zöldlebiborla uralkodik, csillámmal gazdagon vegyülve, miből észrevehetni, hogy csillámpalába általmenendő, mi, kijelelt határain tul meg is történik. A' Szekejó és Sebes vize közötti bér-

*) Ha e' szó ne talán annyit tenne, mint „Urformation“ talán ezzel „eredeti alkotás“ czélszerűbben lenne kitéve. Szerk.

czen, keresztül vonul egy vastag mész-szikla, ennek képelődési korszaka és faja még nincs meghatározva. Kalatahegy ösképülete Jézus bérce kezdeténél csigamészbe és megkeményedett mészmárgába mégyen által. A' Jézus bérce kezdeténél, a' *Szénhely* nevű helyen van egy vastag *törsterület* repcsénhangákból és fenyekek gyökeiből átalakulva, mely ma holnap jó szolgálatot teend az erdöket pusztító m. valkai és m. gy. monostori lakosoknak.

Kalataszeg sványairól isméreteket gyűjteni az ottan nem honos írónak kevés ottani mulatása alkalmával nem volt ideje, és a' mit ezekről szólhat egy pár bizonyos adat és analogia: Marienburg „Geographie des Groszfürstenthums Siebenbürgen“ czimű könyvében azt jegyzi-meg: hogy Marothlakának hajdan vasbányája volt, és hogy Meregjó határán az aranybányászat felhagyatott. Ez a' két bányászat tehát a' Horaicza bérceében volt, az aranybányászat ennek kezdeténél, a' vasbányászat pedig ennek végzeténél, mely pontoknál fekszik a' nevezett két helység.

Hazánkban az érczek rendszerént a' második rangu bérceekben — melyek szélhegyeink támaszai közvetlen folyadékai — jönnek elé. Továbbá: ns. Biharmegyében a' belényesi és ezzezzel kapcsolatban álló Biharnak második rangu bérceiben virágoznak, ilyen a' Horaicza bérce is, és ebben kutatásokat tenni, nem lenne hasztalan eredményü vállalat. Analogiát — győzöt — hozhatnánk még fel többet is, de figyelmeztetesul lógyen ennyi elég.

Van az ásványtannak egy függeléke, a' kövülettan *) ennek tárgyai közzül is sorolhatunk elé valamit az effélékben gyönyörködők kedvéért. A' Jézus bérce és ágazatai le Zentelkéig, a' magyar és o. gyerő monostori, gy. vásárhelyi 's a't. határok teljesekek csiga és kagyló kövületekkel, melyeknek latingörög neveit közöljük, minthogy tudatunkra magyar nevek még nincs: *echinit*, *ostracit*, *chamit*, *turbinit*, *buccinit*-kürtcsiga-, *mitulit*, *griphit* nép nyelvén *csikókörmök*, *pectinit*, *archinit*, *helycit*, n. ny. kópéncz, és ezen utolsó milliommként, jelesen Magyarvalkónál a' Solymos és Ma-

*) Kövület; petrefactum, nem jobb lenne a' „kövület“ mellett maradni. Szerk.

lató nevű dombokon, M. Gy. Monostornál, In-
csel és N. Kalata határain.

Florája.

Ezen vidékeni mulatásom alkalmával, Erdély első hölgyét, ki nevét a' növényországban is öröklétesítette, a' *Józsika Lila* — *Syringa Jossikača* felfedezésével, — és még két fiatal fő rangú hölgyeket, szerencsés valék Zentelkéről a' márothlaki hegyek alá kísérni fűvészní, oly feltétellel, hogy innen a' Szekejó völgyében felutazzunk oda, hol a' *Józsika Lilák* teremnek: de: egy közbejött kedvetlen első feltételünket megsemmisíté, 's csak néhány nem ritka növényt engedé szakasztanunk fáradságunk jutalmául. Egyébaránt, mint Erdély más hegyes völgyes vidékének, úgy ennek is florája nem szegény.

Lakossai.

Lakossai Magyarok és Oláhok, igen kevés másféle vegyülettel; hajdan több Magyarjai voltak, mint jelenen, a' mint ezt helységeinek vizeinek, dult-tájjeikainak, és sok határdarabjainak még eloláhosított nevei is mutatják. Második Rákóczi György fejedelmünk alatt 1653-b. Kolozsvár alól, a' Tatárok tábora kámjok vezérlete alatt, Kalataszegen utazván keresztül N. Várad alá: ennek férjfiait kardra hányta vagy pedig rab-szizakra fűzte. Ekkor származtak benne a' maig is pusztá dult-tájjekek, 's e' miatt valának kéntelenek a' földes urak a' vidékbe több Oláhokat is telepíteni. Nép száján forgó hagyomány az, hogy a' vad tatárok Kalataszeg szép virágait nem szaggatták le, hanem közikbe tatárhonifajokat is ültettek, melyeknek terménnyéből, mint a' Deucalion fején keresztül hajgált kövekből — per arcanum mysticum — szaporadtak el ismét Magyarjai, kik szabályos növetűek, izmosok és egésségesek.

Magyarjainak többsége evang. reformatus, kevés a' rom. catholikus; Oláhai egyesült göröghit vallásuak.

Földmivelése és kereskedése.

A' földmivelés, köves és hideg földjéken nem virágzik oly dúsan, hogy kezökbe elégséges kenyeret adhasson: de e' hiányokan, kereskedéssel segítenek. Kereskednek ugyan is épület és eszközfákkal; a' Vlegyásza és Kucsuláta

fenyves havassaiból, a' S. Körözsön, N. Várad felé tutajjal dészkával és zsendelyyel; a' Hév-Szamos fenyvesseiből pedig Sz. Somlyóval, Zilajjal, Kolozsvárral 's ezeknek vidékeivel tengelyen. Kereskednek igavonó és gyapjas marhákkal is, melyeket részint zsiros havasi legelőiken szaporítanak, részint pedig távoli vidékeken vásárlanak.

Helységei.

Ezek nem olyan szigoruak mint a' mezőségi parecsérik, nem is oly szabályosak mint a' Szászoké-i, hanem a' kettő között álló modoruak, van bennök valami székelyes, valamint magyar lakossainak háztartásában és erkölcsében is. Lássuk helységeit egyenként:

a) A' S. Körözs fő- és fiók völgyeiben

1) Körözs-fő év. ref. magyar lakosokkal, kikről azt tartják némelyek, hogy német eredetűek volnának? szálas férjfiak között sok az y-lábú, nőneme élénk és igen szép, mely két jellem eredetüket valamennyire igazolja; kereskedik szarvas marhákkal.

2) Nyárszó, magyar oláh falú, hol az Oláhok tornyát a' Magyarok esintalanságból, nem régen feldöntötték volt; innen hihető hogy ekkleziájok is gyenge mint tornyok, amazoké pedig erős; kereskednek szarvasmarhákkal.

3) Sárvasár, a' postaútban, szépen rendezett m. falu, van egy meglehető vendégfogadója.

4) Damos m. helység év. reformatusokkal, ennek fiók ekkleziája.

5) Jákötelke, a' Jézus dombja alatt.

6) Bánffi-Hunyad, mező város, lakossainak többsége év. ref. magyar; 140 rom. cath; vannak benne Örmények és Oláhok is 's néhány Zsidók, birtoka a' b. Bánffi családnak, és vásár útján fő m. b. Józsika János úr ő excellentiájának. Keresztül-folyrajta a' Körözs, át-megyén a' postaút. Ennek hajdan volt tulajdon törvényhatósága, az országgyűlésen képvisellete, 's még több kiváltságai is: de jelenleg 6. országos vásárán, és egy hétivásárán kívül egyébbel nem dicsekedhetik. Számos vásárjai, szerencsés helyhezete, nagy városi modorulag szabályozott utszái arra mutatnak, hogy egykori alapítójának nézete volt, itt egy olyan városnak adni eredetet, mely Erdély és Magyarország

között a kereskedésnek olyan kulcsa legyen, mint N. Várad. És valójában ha B. Hunyadon egy isteni kéz eltörtené az ősiséget, és ha kiváltságait is halottaiból feltámasztaná: fél század multával első magyar kereskedő város lenne belőle. Lakossáiban mind a mellett is hogy földes urakat szolgálnak, közterheket viselnek, szántanak, vetnek, szőlőt művelnek, nem aludt ki a kereskedés szelleme, melyet szabadabb őseiktől öröklöttek, mert kereskednek: szarvasmarhákkal, csikókkal, gabonával 's némely más apró kereskedési cikkekkel is, a fontos esszenciós kereskedést közöttük is Örmények űzik, melyre tanulmány, honfűlés és főleg önjoguság szükséges. Van benne egy kis elemi iskola, gyógyszer-tár, postaállomás, királyi sóraktár hová Kolozsról hordják a sót; léteznek benne néhányféle mesteremberek is.

Ha a b. hunyadi postauton, mely Erdély útjainak remeke, Magyarország felé tovább utazunk: Maróthhegyén alól egy igen regényes völgy tárja ki keblét előttünk, hol a S. Körözs tutajozhatóvá növe, zajongva viszi terheit N. Várad felé. Itt egy darabig zöldlebiborlából, ezután pedig csillampalából álló kösziklákba vágott úton halad az ember a folyó jobb partján, tetejüket nem mindenhol látható hegvek között Erdély széléig, és ezen tulis egy darabig. Balról elmarad az alább említendő Sebesvárallya és Sebesvára, a Székejő torkában, és egy-negyed óra multával elénkbe tűnik

7) Kis-Sebes nevű csinos oláhfalu néhány vedédfogadókkal hol egy szárazvám is van. Ezen alól

8) Csucsát, Erdélynek ezen vonalban utolsó faluját látjuk, mely ismét szép kis oláh falu. Névezetes ebben a Körözson keresztül tutajfogó épület. Van t. i. a folyó átellenes partjaira egy egy bástya építve, melyekből fedél alatt hid idomulag keresztül vonul egy egycsarnok, ez alatt ismét egy erős láncz, melyen vasmacskák állanak, és ezt kerekék által feljebb lehet emelni vagy pedig alább bocsátani, 's arra szolgál, hogy lopott tutajokat kivinni ne lehessen. A vasmacskák ugyan is, ha lebocsátattunk a felvigyázó hire nélkül egy tutaj sem mehet által a csarnok alatt. Csucsá közepére lejt le a hegyek között a Szilágyból egy töltött út, ezen mindjárt alól egy igen kényelmes ven-

dédfogadó az utazóknak ajánlható, melynek becsületes vendéglője csinos könyvkötő műveket, különösen pedig disztes skatulyákat készít, nője béillik akármely hotel-be. Csucsá határán van egy „Ostyiane“ nevű dult-táj, hol az Erdély történeteiben ismeretes porhadvezér Hóra, nemzetének gyalázatjára 's hazájának siralmára felnevekedett; ő volt az első, ki a Szekejon 's S. Körözson tutajozott!!

b) A Kalata fő- és fiók völgyeiben

9) Kalata-ujfalu oláhu Fines, Kalata hegy tövében oláh falu; van zsiros legelője, de sovány gabona mezeje.

10) Kis-Kalata o. Keleczel oláh falu, jó tavasz búzát természet, van rongyos tölgyes és fenyves erdője, 's szép legelője.

11) Magyar-Valkó két magas kupak közötti kosár völgyben, csigamészkövön épült ev. ref. magyar falu, kevés oláh vegyülettel melynek 5 águ tornya és tornyos két czinteremkapui a török császár hét tornyu várát hozzákaz utazó elméjébe. Az ilyen tarkaizlésű építési módor egyházainknak legkissebb dísz sem ad, és minden lelkisérelem nélkül számkivethetjük éppen Chinába, hol az épületeknek oly sok águ sarvai vannak mint a szarvasoknak. M. Valkó a Hérv-Szamos melletti fenyveseiből épületfakkal kereskedik tengelyen, de közeli erdősegeit elélté; sovány határán kevés tavaszgabonát természet.

12) Nagy-Kalata jól épült népes oláhhelység, természet szép tavasz búzát, zabot, és kevés törökbúzát is. Van két dult-tájéka, N. és K. Börmény.

13) Kalata-Sz. Király, a Kalata vize balpartján népes magyar-oláh helység; Magyarjainak többsége ev. ref. kevesebbsege roma cath; annyi benne a helybéli és bébíró birtokos mint zsellér, szép és sikeres öszgabonát természet; dult-tájéki: Hintelke, Farkaspataka, és Oláhpataka.

14) Zentelke vagy Szenttelke, ezt Kalata sz.-királytól csak a folyó választja-el, és hasonlólág népes magyar oláh helység. Ev. ref. Magyarjai a k. sz. királyi egyházi megyéhez tartoznak; rom. catholicussainak van egy kis udvari kápolnájok, hol egy szerzetes a pap, ki egyszersmind Kalataszeg majd minden rom. cath. lelkeinek papja. Hajdan volt itt a kereszt-

tes barátoknak egy nagyszerű zárdájok, melynek romjaira jelenleg a' m. b. Bánffi családnak udvarháza van épülve. Nevezetes még itt a' fő m. b. Józsika János úr ő excellentiája kastélya fejedelmi kényelmekkel és pompás festvényekkel, honnan a' Horáiczára és az alatta fekvő térre regényes a' kilátás. Ezt a' kastélyt építtette volt, hazánk néhai nagy kormánynok a' gróf Bánffi György. Zentelke jó gabonát termeszt.

13) Malomszeg, kies helyen fekvő, de szegény oláh falu.

16) Marothlaka, a' Maroth hegye és Horáicza bérczének sarka alatt, egy szűk völgyben, nagy oláh falu, keresztül hasítja a' Kalata vize; természet sok kolompirt, kevés de sikeres gabonát; hegyes legelőin szép juhokat és erős szarvas-marhákat szaporít; meszet éget; hajdan volt vasbányája is. Azt tartják róla, hogy nevét, a' magyar előidőben nevezetes szerepet játszott Mén-Marottól, vagy pedig egy Maroth nevű bántól vette volna?

17) Böckeny, a' Horáicza bérce alatt terméketlen határu kis oláh falu, Vályeszáke és Sztinyisore havasokkal, van benne néhány kalmárkodó Görög.

18) Boc Horáicza bérce alatt, Talabor és Columbecz hegyek közzé zárva mint medveboc a' barlangjába, jó tavaszbúzát és zabot termeszt.

19) Incsel oláhu Csula, oláh helység néhány m. nemesekkel; tavaszbúzája és zabja sikeres; tölgyes erdeit tönkre szállította; határán a' Balázs dombja nevű helyen, olyan megkeményedett mészmárga van, melyet lithographolni használni lehet; van Várszó nevű dult-tájéka.

20) Magyarókereke éppen a' Horáicza tövében gyümölcsfák közzé rejtett magyaroláh falu; van sok legelője és jó búzamezője.

c) A' Szekejó fő- és fiók-völgyeiben.

21) Meregjó, népes és gazdag oláh helység, a' Szekejó kútfejei közzül. Ennek Czéresz mostoha anyja; fenyves havassaiban zsendelyt farag, deszkát fűrész, tutajokat készít és ezeket a' Körözsbe szakadó folyóján Magyarországra szállítja; széles terjedelmű legelőin gyapjas és szarvas marhákat nevel 's ezekkel is kereskedik; itt van Kalataszegnek a' szónak teljes

értelmében legesleg-czifrább oláh temploma.

22) Retyiczél a' Vlegyásza és Kucsuláta bércei közötti oláh falu életmódja olyan mint Meregjónak.

25) Szekejó, a' hasonló nevű folyó mellett, erdőszetből és baromtartásból élő oláh falu. Közvélemény szerint, ennek hajdani lakossai Székelyek voltak, kik hihetőleg Sebesvárbán az ország határszéleit őrzötték?

24) Viság, Rogószel és Karmazsán nevű részeivel szétszórt oláh falu hegyoldalakon épülve. Itt köszén sok van.

25) Trányis, hasonló Visághoz a' legtorzabb vadonban.

26) Sebes-Várallya, oláhu Bologa, a' Szekejónak a' Körözsbe való szakadásánál, nagy oláh helység. E' mellett a' Szelyó pártja felett magas köszálon áll még, a' hajdan híres Sebesvára csonkatornyával és bástyaival, és emlékeztet azon szomorú időkre, melyekben Erdélynek porfir kapuját külső és belső ellenségektől őrzeni kötelessége volt. Alább a' Körözs bal partján, a' postaúthoz láthatólag volt még egy romai vár is, ennek bégyepesedett romjait nyír és magyaró bokrok árnyékozzák, és ott hol Romá hősei menydörgöttek, most kecskék harangoznak. Van ezen faluban egy papirosmalom, sok lisztelő-ványoló és fűrész malmok, lakossainak életmódja mint a' Meregjóiaknak.

d) A' Sebes völgyében.

27) Iunká Bulzuluj néhány házokból álló oláh falucska hová szekérrel bémenni nem lehet, és alább a' Sebesnek Körözszséli együleténél.

28) Nagy-Sebes igen népes oláh helység. Ennek és a' 27-ik szám alattinak is életmódja tutajozás és baromtartás.

Kalataszeg eddig addig leirt tiszta oláh helységeknek lakossai szelid erkölcsökkel és szorgalommal jellemzik magokat. Van közöttök egy különös rendőrség, mely ebből áll: Ha idegen tolvaj, vagy közzülök való támad helységekben, előbb a' papjokkal négy szem között megintetik, istenes életet ajánlattnak néki; másodsor is ugyan ezt cselekszik, de templom előtt a' nép hallatára, és ezután ha jobb útra a' tolvaj nem tér, egyszer csak veszett hire hallik, 's megtalálják agyon verve vagy pedig felakasztva; ekkor kerületi tisztjöknek jelentetik, hogy

itt vagy amott egy ember felakasztotta magát vagy agyon veretett. Szolgabíró és sebész szemlére küldetnek 's' a halott eltemetetik. És ez gyakran megtörténő eset, mert Magyarország havassairól, sokszor vetődnek által közikbe ily áldozatra való szegénylegények. Bár a' magyarországi puszták betyárjai és erdők kandászszai között is gyakoroltatnék ezen törvényellenes, de önmagában jó rendőrség.

Néhány évvel ez előtt a' pesti folyóiratok közzül valamelyikben olvastuk volt, hogy Erdélyben útazott magyarországi atyánkfia, B. Hunyad körül elsötétedvén, az út melletti tűz körül álló Oláhoktól rettenetesen megijjedett volt, és csak egy finom inventioval menthette meg becses életét azoktól, kik személyét levett süveggel köszöntötték. Talám a' kecskeméti pusztán, vagy a' Hortobágy síkján jöttében, kalandja lehetett a' fütykös vitézekkel, és a' félelem még nem ment volt ki szívéből, hogy rémképeket látott még ott is, hol nincsenek. Hídjé-e ezen jóatyánkfia, hogy a' mi erdélyi szegény és miveletlen Oláhaink — kik között mi éjjel és nappal félelem nélkül utazunk. angyalok az istentelen betyárokhoz és vad kandászokhoz képeest. Számlálja-fel akárki a' nagyváradi s' a' t. börtönök fajait, és nem egy két erdélyi törvényhatóság börtöneinek népességét, hanem a' szamosújvári országos fogházak népességét, és bizonyosan megfog győződni arról hogy az erdélyi földnép — Magyarországon por — erkölcsese magassabb fokozatu, mint a' Magyarországié.

Várberczek külső oldalai körül fevő helységei.

29 30 31) Felső-Közép és Alsó-Fükel, a' Gereben alatt, gyümölcsössel és erdővel bővölködő oláh faluk.

32) Kettesed, Bakhusz és Pomona kedvencze.

33) Magyar-Bikal egy völgyfő oldalába épült szép falu ev. ref. Magyarokkal, sok nemesekkel; van sok szőlője, gyümölcsösse, és meglehetősen gabona termése.

34) Farnas, magyar oláh helység, van szőlője, kevés erdője, meglehetősen gabona mezeje és sátés rétje, melyben, ha az útját vesztett pataktot szabályozná, egésséges széna teremne.

35) Zsombok, Farnason feljül erdőkkel kerített méj völgybe zárt magyar helység.

36) Gyerő-Vásárhely, Kalataszeg várberczének délre fordult nyakán magas helyhelyzetben, jól épült magyar helység ev. ref. és néhány rom. cath. lakosokkal. Ennek ha annyi császárarannya volna mint köpénze—helycit—megvásárolhatná vele a' fél világot.

37) Doritte, Csinkó nevű dult-tájjal, nagy oláhfalu, Ezt régen Magyarok lakták, 1815 körül holt ki belőle az utolsó Magyar, minek emlékezetére az Oláhok a' határon keresztet emeltek; tartozott a' m gyerő-monostori év. ref. ekklesiához, melynek egyházi földjei itten ma is megvannak; kereskedik deszkával és zsendelylyel, de még is sok lakosa ül a' más lovára ingyen.

38, 39, 40, 41, 42) Oláh-Bikal, Oláh-Gyerő-Monostor, Erdőfalva, Bedecs és Pányik, silány határu oláh helységek. Ezek közzül Bedecsnek van egy Babecz nevű dult-tájjéka.

43) Magyar-Gyerő-Monostor, magyar helység kevés Oláhokkal vegyülve; Magyarjai ev. ref. és néhány rom. cath. Zarándok zárójának emléke nevében meg van; innen vészi eredetét és iratja magát a' báró és gróf Kemény család, és a' Kabósok. Köpénzzel teljes hideg határan a' kenyér-botja szűken virágozik; közeli erdősegeit úgy használta-el, hogy ezeknek csak új teremtés adhat új életet, távoli fenyveseiből zsendelylyel, deszkával és épület faval kereskedik; kap valamit fazék készítésből is.

Valkó-Keleczel oláhu Gyurkucza, a' Hévszamosnak Kalata hegye déli oldala alá kanyarult völgyében, a' Fulduseráta nevű hegy alatt, két lakságból — Dorfsparthe — álló oláh helység. Itt a' sarlónak és kapának semmi dolga nincs, de van 46 fűrészmalomnak és a' fejszének, melyekkel a' havasi helység deszkát fűrészrel, zsendelyt és épület-fát készít. Énekelhetik a' lakosok, mint az oláhfalvi mester itt is:

Földből lettünk,

Fából élünk,

Fűrész muzsikái lészünk 's' a' t. A' ki angol kertet akar alkatni, rajzolja-le a' helység körüli kösziklás fenyőfalkákat — Gruppe—valósítsa-meg 's' a' legszebb kertje leend. A' lélekablás szelleme, a' vallásos gyűlölség faklyáját Valkó-Keleczel természetszerű lakosai kö-

zött is meggyújtotta; ugyanis: egy egyesült görög hitvallású pap, a' nemegyesült hitvallású lakosokkal elhitei, hogy ha egyesülnének, kieszközli, hogy a' havas felvigyázójának engedmény irata nélkül is erdölhetnek a' több birtokosok által birató havasokból, mely nélkül erdölni most sem szabad. Átállanak, vagy más szókkal öseik hitét áruba bocsátják fáért. Istene! mire nem viszi a' haszonvágy a' gyenge embert? Azonban, képzelt aranyidejök kulcsát a' szabad erdölést nem nyerhetvén meg: egy részök visszaáll a' nem egyesült görög hitre. Ezen viszonyokból, rokonok, szomszédok és barátok között oly gyűlölség eredett, hogy a' világtól egészen elszigetelt völgyökből a' béke szelid angyala kiköltözött.

Ily szomorító példákat egyesült görög hitvallású honfiaink részéről még többeket is sorolhatnánk-elé, de elmellőzzük türelmes hazánk szeretetéért. Valjon mikor hiendik el a' lélekvadászok azt, hogy a' menyország egynagy terem, melynek annyi kapuja van a' hány hitvallás a' földön, és a' melynek egyik oldalára maga az idevezítő Jézus vágott egy tágas kaput, még azon pogányok számára is, kik ötet nem ismerik; de erkölcsi kötelességeiket teljesítik.

Téglási Ercsei József.

Magyar régiség.

fordításban az eredeti levélből.

Török Császár I-ső Achmet Áthnáméja Erdélyi Fejedelem (s egyszersmind Magyarország választott Királya) Bocskai Istvánhoz, Audai Nagyvezér Mehmet idejében 1605.

Az Szent Messiásnak Vallásán való, és az Keresztyén Nemzetnek Király és Nagy Fejedelmi között igaz tökéletes, hü, és fényesen tündöklő Erdély Országnak Fejedelme; és az Magyar Nemzetnek Királya *) Bocskai István nekünk jóakarónk, Császári Klmes ígéletünk után vévén és látván ezen Császári Athnámékat; Mivel Hüséged bátor és erős vitézségünk között is Jóakaróink Joakarója, és Ellenségénk

*) Bocskai, a' Török császár által ajánlatott királyi nevezetet, noha Mehmet nagyvezér fejére koronát tett, 's királynak köszöntette, 's bár a' koronát is mint ajándékot elfogadta légyen: fel nem vette.

Rözlő.

ellensége lévén, Isten Klmeből, és az mű megsegítésünk által is Erdély Országát az Német keze alól kiszabadította, és kivette, az Magyar Országnak némely részeit pedig csudálatos és külömbkülömbféle dicséretes vitézségével megvette, és foglalta; Mely dicséretes cselekedeteiért méltó, hogy Hatalmasságunktól Klmes áldást végyen: Azért Hüségedet Erdély országnak Fejedelmének, és az Magyar Némzetnek Királyának hagytuk, és megengedtük. Melyről emlékezetes Császári Klmes Áthnámékal Hüségedet condonálni méltóztattuk; Azonban az mi Dicsőséges Császári Eleinknek, Erdélyországnak Fejedelmeivel tött régi kegyes szokások szerént; Hüségednek hatalmas zászlót, szorgnyott (az az) kotsag tollat, és két Császári Öltözettel való Lovakat, egy botot, egy megáldott szép kardot, és Császári Méltóságos Kaptánt méltóztattunk küldeni. Melyeknek elviselésére, és praesentálására rendeltük az magunk Mutefraka Hiveink közzül, Mehmet és Ali nevü Hiveinket; odajutván azért hatalmas Zászlónkal, és az több egyéb Hüségednek küldött Császári Klmes ajándékinkkal tisztéségesen való acceptálására eleibe jövé, és a' Hatalmas fényes zászlót hordoztassa, az kocsag tollakat pedig, és Kaptánt magára vévén, az győzhetetlenj éles kardot oldalára végye, és ennekutánna is mindenekben igyekezzék győzedelmeskedni, és meg ne szünjék; Isten Klmességéből ennekutánna is ilyen megtapasztalt hüséges szolgálataért külömb külömbféle Klmességünket megtapasztalja, ahoképp az ártalmas gonoszt eltávoztatván, szép vitézi virtussával, ellenségein való győzedelmeskedéséért ez világ előtt, és a' maga nemzete előtt is becsületes példát hagyhasson, mi tollunk is kívánsága szerént való dolgokban mindenképpen Hüségednek segítség adatik, semminémü dolgaiban Hüségednek fogyatozása nem lészen. Hüséged azért jól elkövetni, az Országot békességben fenntartani, ellenségen győzedelmeskedni, az Magyar Nemzetnek szívét magához vonvan, szelidicse, és hüségekben megtartani igyekezzék. Mivel azért már hüséged, és Hüségedhez fejet hajtott Magyar Nemzettség, az mű Klmes árnyékunk, és fényes szárnyunk alá follyamadott, azokáért az mi Profétánknak, dicsőséges Elejekre, Atyánknak szent lelkekre esküszünk, hogy sem Hüsé-